

ר ש מ י - ס י ו ר

לעמוד גם ממספרים אלה: המספר הממוצע של הראשים למשק ותיק הוא 13 יחידת העדר הממוצעת במשקי ההרחבה, שנוסדו ב־1950, נעה סביב 5.5 ראשים. גם על התנובות — הכל־לית והממוצעת, אין להתאונן. הרושם הראשון מהישגים אלה עלול להפתיע ואף לעורר התפעלות, אולם יחד עם זה מתחילים לנקר במוחך הרהורים וספקות בקשר עם מגמת ההתרחבות של יחידת העדר במשק. בכפר ווארבורג ישנם כבר כיום כ־25 משקים שעדריהם מונים מ־15 עד 22 ראש. מתעוררת, איפוא, השאלה של תכליתיות ההתרחבות הזו. אמנם ידוע הדבר שבעל המשק המושבי אינו חרד כל כך לתוספת מה בעבודה, ואין הוא מקפיד על כך אם יום העבודה שלו מתמשך ומגיע אף ל־12–14 שעות ביממה; ולא פעם השיבו לי חברים במושבים: „וכי מה איכפת אם אחלב עוד פרה? כשם שהנני קוצר מספוא ל־4 פרות אקצר ואוביל את המספוא גם בשביל הפרה החמישית”. יתכן והיה צדק־מה בתשובות אלה כל עוד יחידת העדר נעה סביב 8–10 ראשים וכל המספוא הגס שהיה דרוש לכלכלת עדר כזה אפשר היה לייצר במשק עצמו. אולם כשהננו מגיעים לעדרים עם 10–12 חולבות וכמספר זה של בני־בקר, ובעל המשק נאלץ לקנות גם אספקה גסה מהחוץ, או שהוא נאלץ לצמצם בשיעור ניכר את מנת־המספוא הגס לכל בהמה ולמלא את החסר במוזון מרוכז, מתחילים להתעורר חששות וספקות ביחס למג־מות אלה של התרחבות. יתכן ובעלי עדריים אלה יוכיחו שהרחבה מעין זו הצדיקה עצמה מבחינה כלכלית, ואף החזירה תמורה גבוהה יותר לכל שעת עבודה שהושקעה בענף, אבל לדעתי כרו־כה בכל זאת שיטה זו של כלכלת הענף במשק החקלאי בסיכונים לא מעטים מכמה וכמה בחי־נות. יש לזכור ששוק המספוא הגס (שחת, קש, קליפות הדורים וכדומה) אינו יציב מבחינת המחירים, ולעתים די קרובות אנו עדים אף למחסור קשה של מספוא זה בשוק. דבר שני, שאין לזלזל בו — הוא ענין החשש להעברת מחלות ע״י המספוא הבא מהחוץ, וטעם שלישי,

בסיורי הפעם, שארך שני ימים, הספקתי לבקר בתערוכת הבקר במושב כפר־ווארבורג ובשני קיבוצים שבמדבר, ברביבים ובמשאבי־שדה. אנסה גם הפעם להעלות על הנייר ממה שראיתי וממה שנתרשמתי.

כפר ווארבורג מוכר לי מימי הראשונים; הוא הוקם לפי התיכנון ה„חדש” מהימים ההם, והחידוש העיקרי שבתכנית היה — 20 דונם שלחין ליד בית המתישב. ענף הבקר, הלול והירקות נקבעו כענפים מרכזיים במשקים אלה. אין בדעתי להתעכב כאן על תולדות התפתחותו של המושב, אולם אזכיר רק שמיד עם הקמת המשקים נרכשו 2 פרות ועגלה לכל מתיישב; וגם בזה היה חידוש, שהשפיע במידה לא קטנה על קצב התרחבות העדר. מושב זה הוקם לפני 16 שנים (ב־1939) והיו בו בראשונה 40 מת־יישבים; ב־1945 נוספו 20 מתיישבים, וב־1950 נצטרפו עוד 37 מתיישבים חדשים. הקרויים „משקי ההרחבה”. ביום התערוכה מנה, אם כן, מושב זה 96 משפחות חקלאיות, ולהן עדר המור־נה למעלה מ־1000 ראש בקר.

לכבוד התערוכה פורסמה גם חוברת יפה, שהוכנה ונערכה ע״י אריה מנס, מהמחלקה לבקר. ציבור הבוקרים בארץ ימצא בחוברת הנ״ל חומר רב על ענף הבקר במושב זה, על תנובתו, התפתחותו, המצב בייצור המספוא וכי־ואין צורך שאחזור כאן על דברים אלה. אולם, בטרם אמסור רשמי מהתערוכה עצמה אגע באילו שאלות מיוחדות שהננו נתקלים בהן בשנים האחרונות במושבים הוותיקים.

רושם רב מתקבל מקצב הרבייה המהיר בעדרי המושבים הוותיקים; בשנת ת״ש היו בכפר ווארבורג 82 פרות ו־20 עגלות ובתשט״ו מנה כבר העדר 518 פרות ו־527 עגלות וזאת — ללא רכישת בקר מהחוץ, פרט לפרות־היסוד שניתנו לכל מתיישב עם עלותו על הקרקע. ולמעשה הרי גם מושב זה מופיע זה שנים כספק בקר למתיישבים חדשים, ובשנה האחרונה בלבד נמכרו 152 ראש — פרות, מבכירות ועג־לות. על ההתרחבות המהירה של העדרים אפשר

רעות" הרי אינם שכיחים וקבועים. ולכן, טרם נוצר אצלנו הווי ומשטר בתערוכות ומדי פעם הננו מגששים ומחפשים דרך כיצד לעצב אותה וכיצד לערוך אותה.

ובכן, מה ראינו בתערוכה בכפר ווארבורג? הבהמות שהוצגו מוינו לפי קבוצות אלה: בקבוצה א' רוכזו 25 בנות של הפר, "פירת"; בקבוצה ב' — 8 פרות מהיבוא האמריקאי, שניתנו למת-ישיבים במשקי "ההרחבה"; בקבוצה ג' הוצגו 28 בנות הפר, "אופיר", ובשאר הקבוצות רוכזו פרות שונות ומבכירות בנות פרים שונים.

מונתה ועדת שופטים שהוטל עליה לבחון את המוצגים ולציין את הבהמות הראויות לפרסים. ועדות השופטים בתערוכות המקריות שלנו, אין עדיין לנגד עיניהן עקרונות ותקנות מוסכמים, לפיהם עליהם לשפוט ולהעריך את המוצגים, ולכן נעדר המבחן על יסוד ההתרשמות הכללית מהופעתה החיצונית של כל בהמה בפני עצמה. והרושם הוא שהפרה המעורבת שלנו צועדת בבטחון לקראת הטיפוס הפריזי ההולנדי, אלא שחסרה עדיין האחידות באקסטרה, וזה משני טעמים: האחד — לא הונהגה אצלנו סלקציה בלחץ ספר-העדר (כנהוג בחוף-לארץ) הארצי או המקומי בכל הנוגע למבנה הגוף של הבהמות, והטעם השני — השינוי שחל בשנים האחרונות בפרים המשמשים לרבייה; ואין כל ספק שהפרים האמריקניים או הקנדיים שונים מההולנדיים באקסטרייר שלהם. הבהמות שזכו בפרסים אין ספק שהיו ראויות להם, ובודאי לא היו מביישות את בוקרי ישראל אילו הוצגו בחוף-לארץ בחברת בנות גזען — הפריזיות הטהורות. חולקו פרסים בעלי ערך לבעלי הפרות המצטיינות וגם הוגשו להם מטעם התאחדות מגדלי בקר תעודות נאות מאוד, חתומות ע"י ועדת השופטים.

איני יכול לסיים בפרשת התערוכה מבלי לחזור שוב על הדברים שהשמעתי בהזדמנויות שונות. הגיעה השעה שבוקרינו יגדירו ויצייירו לנגד עיניהם גם את צורתה החיצונית של הפרה שמטפחים בארץ. ספר-העדר הארצי — עליו לראות את ענין האקספורט של בקר לגידול כאחת המטרות הנכבדות ביותר בעתיד הקרוב;

שגם אותו יש להביא בחשבון, הרי זה ריבוי העבודה. לא פעם יקרה שבעל עדר כה גדול יהיה נאלץ להסתייע בעבודה שכירה. ולכן נראה לי שרצוי לקבוע סייג להתרחבותו של ענף הבקר במשק המושבי, והיקפו הקיצוני והתכליתי, שיוכר רע על יסוד האפשרויות הנורמליות של ייצור אספקה במשק עצמו. אין לבוא כיום בתביעה של 100% אספקה מהמשק, אולם התביעה של 80% — לשם הבטחת כלכלה בריאה של הענף לא תהיה מוגזמת כל עיקר. ואם ייבדק יפה יפה חשבוננו של הענף, שיצומצם בהתאם למגמה זו, יתכן והוא יוכיח שההכנסה הנקיה ממנו תהיה בטוחה ומלאה יותר מאשר מהענף בהיקף פו המורחב, המטיל על בעליו גם סיכון מסחרי מוגבר.

ועכשיו — על הרשמים מהתערוכה. ארשה לעצמי הערה כללית בענין תערוכות בקר בארץ. נעשים מאמצים מדי פעם לקיים גם בארץ תערוכות בקר, אולם מתקבל הרושם שכל תערוכה היא כעין "מאורע" חד-פעמי, וטרם הצלחנו להקנות לבוקרינו את ה"יחס" לתערוכות כפי שהוא קיים אצל בוקרים בחוף לארץ. תערוכות הבקר בחוף לארץ ממלאות כמה וכמה תפקידים, ואציין את העיקריים. בתערוכות מדגימים את ההישגים המקצועיים והישגים אלה משמשים גם פרסומת מסחרית; ואין להתעלם מהעובדה שעד עתה ממלאות התערוכות תפקיד זה ביעילות יתרה, אף על פי שמופיעים מדי פעם עוררים על תוכן וצורת התערוכות. ואחד התפקידים הנוספים, שלדעתי אינו נופל בערכו מהקודם, זהו מתן האפשרות של מפגשים לעוסקים במקצוע למעשה לשם התרשמויות וחילופי דעות חפשיים, וכן ההזדמנות להתבדרות ובילוי זמן בנעימים. והתערוכות בחוף-לארץ היו לתופעה של קבע, וכל בוקר עוקב אחרי לוח התערוכות ומצפה להן בעירנות ובענין רב. הייתי אומר שבארצות ההן ענין התערוכות השתרש עד כדי כך שהפך למשהו מההווי של החקלאים-הבוקרים. ואצלנו? כנראה שהננו נתונים עדיין במצב-רוח של זלזול לגבי תופעות גשמיות כאלה, ולכן תופעת התערוכה צמודה על הרוב למאורע מיוחד. ומשום כך היא גם מקרית, כי "המאור"

לים למדי; אולם עצם העובדה של הכנסת פרה גזעית בעלת תנובות שיא למדבר ופיתוח העדר בהצלחה כה רבה הרי זה מאורע ממש!

ומה מצאתי שם, במשקים הנ"ל? על האספקה אין לע"ע להרבות דברים, היא מובאת רובה ככולה מהצפון; ומן הראוי בהודמנות זו להסב את לב האחראים לשובים אלה שעצם קיומם של עדרים כה מפוארים בנקודות אלה מחייב אותם להחיש ככל האפשר את פיתוח אמצעי הייצור של המספוא במקום.

נשאר, איפוא, לספר על העדר עצמו, שהסיכונים בו מקרוב ועמדנו על מהותו במידה האפשרית.

עדריים אלה — היסוד העיקרי שבהם — הפרה האמריקנית. לא היה באפשרותי לעמוד על פרטי הסלקציה, הפחת וכו', אולם הרושם הכללי הוא שחלק ניכר מהפרות שהגיעו ארצה לפני 5 שנים עודנו חי וממשיך להקים דורות. ואפשר לציין בסיפוק רב שפרות אלה וצאצאיהן מגלות כושר הנבה רב באיזור מדברי זה. אין להבין את הדברים כך שדוקא הפרות האמריקניות מצטיינות בכך; ישנן בעדרים אלה גם פרות ישראליות, מה"מעורבות", ואף אלה לא מהנחשלות הן. במשאבי"שדה הוצגה לפנינו פרה צעירה, שמוצאה מעדר גינוסר, והיא, לדעת עובדי הרפת, עתידה לזכות בתואר האלופה, ובודאי תעבור על התנובה של 8000 ק"ג חלב בבגרותה. אולם בולט דבר אחד, שהקל כנראה במידה רבה על העובדים את גיבוש העדר על רמת-תנובה כה גבוהה (ממוצע שלמעלה מ-5000 ק"ג!) — הם זכו בבהמות-יסוד בעלות כושר הנבה גבוה, רובן מהיבוא האמריקני, ונשמרו אף כן מצרת הסלקציה רבת-החתחתים, שהכשי"ל לא פעם בוקרים שונים.

תנובות של 4000 ק"ג ולמעלה מזה בתקופה ראשונה — דבר רגיל הוא בעדרים אלה, ותנובת של 6000 ק"ג בתקופה שלישית או רביעית אינן נדירות כלל וכלל.

ועלי להעיר על עוד דבר שנתרשמתי ממנו באופן מיוחד: העטינים. לא התאפקתי ושאלתי את עובדי הרפת האם נהגו שם סלקציה מיוחדת ביחס לעטינים, התשובה היתה שלילית; ויש

ונדמה לי, שנוסף לתכונות ההנבה וכושר ההסתגלות לאקלים של הפרה שלנו היא תהיה זקוקה גם לקלסתר אופייני ומובהק כדי שתוכל להתחרות בשוק הבקר לרבייה; לאלה שבאו במגע עם קוני בקר לרבייה בהולנד ובארצות אחרות ידוע מה רב הערך המסחרי לתוו החיצוני של הבהמה. ולנו כל הסיכויים ליהפך לארץ יצוא של בקר-רבייה באיזור של המזרח התיכון. אין צורך לנגוע הפעם בפרטים, אולם ככל שנקדים בעיצוב האקסטירי של פרת ספר-העדר שלנו יורחבו גם סיכוייו של ענף הבקר להתבסס מבחינה כלכלית.

לאחרונה עוד משפטים אחדים על דבר התחרות הבין-משקית שנערכה בכפר ווארבורג. אם אין אני טועה הרי זוהי הפעם השנייה שנערכת תחרות מעין זו, ומן הראוי לברך עליה ולעודד את העוסקים בדבר שפעולה זו תתרחב ותקיף את מרבית הישובים המושביים. בחינת הענף בצורה כזו יש לה ערך חינוכי רב ונוסף לזה גם הבוחנים עצמם לומדים לא מעט ורוכשים לעצמם ידיעות הראויות להפצה ברבים. אין להשלות את עצמנו — לא כולם יוכלו לחקות את מעשי המשק המצטיין ולהגיע להישגיו, אולם עצם גילוי קיומו של משק בעל כלכלה בריאה, ופרסום הפרטים עליו ועל שיטותיו, ידרבן את האחרים לחתור להתקדמות. ועבודתו של המדריך המעשי תוקל: יש באפשרותו להציג ביע על משק מתוקן הקיים בשכנותו של משק נחשל, והרי מצאנו כתוב „טוב מראה עינים מהלך נפש". ויפה עושה ההתאחדות שמשקיעה עמל ואף אמצעים כספיים בתחרויות מעין אלה. ועכשיו נסור המדברה.

בוש אני להודות שכמעט ולא הכרתי עד עתה את המשקים שקמו במדבר, ועלי להגיד שזכיתי בהתרשמות עמוקה בביקורי זה ברביבים ובמשא"ב יי"שדה. ראשית — עצם ההעזה להקים ולפתח עדר בקר במדבר! לפי מיטב ידיעותי לא עשו זאת נוודי המדבר אף פעם והם הסתפקו בגמל בלבד כבהמת-בית באזורים כגון אלה. מובן שגם מתישבינו לא הורידו את המן מן השמים כדי להאביס את בהמותיהם במדבר, ונאלצים הם להביא עד עתה את האספקה ממרחקים גדוד

ההנבה הגבוהה הטבוע בה; ואין פלא בדבר, אין קיימים שם נושאי הטפילים של מחלות אלה. ובנסעי ממשקים אלה נזכרתי שהבעתי פעם השערה שמבאר-טוביה ודרומה אפשר יהיה לפתח עדרים גזעיים שופעי-חלב; ואמנם הביר קור ברביבים ובמשאבי-השדה הוכיח לי שית-כן ואפשר יהיה לקיים עדרי-חלב משובחים עד בואך אילתה. ולאחר שיוזרמו המים שידשיאו דשא לבהמה מובטחני שגם הנגב ייהפך לארץ „זבת חלב“, ואולי גם דבש. והעיקר — הזרמת מים לשובים שבמדבר במהרה בימינו, כדי שיוכלו לקיים את עדריהם היפים מאדמתם הם, וישמשו דוגמה להולכים בעקבותיהם.

להניח שעדרים אלה זכו גם בפרים שהולידו צאצאים בעלי עטינים כה מפוארים. ובימינו אלה, כשהחליבה נעשית במכונה הרי „אוסף“ כזה של עטינים סימטריים הוא כעין ברכה מהשמים, שיש לשמור עליה בשבע עיניים. וכאילו מאליה עלתה ההצעה שצריך להעזיז ולגדל מהפרות האלה, מאמהות היסוד וביחוד מהבנות הבכירות של הפר „אריאל“, מספר עגלים שישמשו פרים וירבו צאצאים בעלי עטינים כה יפים. אין להתעלם מהעובדה שמקמי העדרים במדבר זה לא ידעו עד עתה (והלוואי ולא יתנסו גם להבא) את פגעי קדחת הקרצית וכדומה, וזה הקל עליהם במידה לא קטנה את השרשת הפרה החוצלארצית, כשהיא מגלה את כושר

בקורת החלב והשומן בהולנד בשנת 1954

העדר הגדול ביותר במשק אחד מונה 122 חולבות.

התנובה הממוצעת סוכמה לפי לקטציות של פרות שהמליטו בין ה-1 ביולי 1952 וה-30 ביוני 1953 והיא מגיעה ל-4112 ק"ג חלב עם 3.72% שומן ב-307 ימים.

לפי ממוצע העדרים המסונפים לספרי העדר הולך בראש ספה"ע הפריזי עם 4478 ק"ג חלב, 4.01%, 312 י"ח והבקר לבן-הפנים ממחוז גרר-נינגן מסיים את הרשימה ב-4219 ק"ג חלב, 3.73%, 304 י"ח.

הממוצע הכללי לפי תת-הגזעים מתחלק כדל-קמן:

תת הגזע השחור לבן 4118 ק"ג, 3.79%, 307 י"ח
תת הגזע האדום-לבן 4129 ק"ג, 3.51%, 308 י"ח

תת הגזע השחור לבן-הפנים 3886 ק"ג, 3.58%, 303 י"ח

להבלטת הישגיהם מציינים מחברי הדו"ח ש-45% מהפרות שבבקורת, הן בלקטציה ראשונית ושניה.

7 מתוך ה-1099 אגודות, כולן במחוז נורד-הולנד, עברו את הממוצע של 5000 ק"ג חלב.

המבלבה"ד

מתוך „דה קירסטמבוקר“ שלמה ונשל

בקורת החלב והשומן בהולנד הקיפה בשנת 1954 925,565 פרות שהן 59.8% מכלל עדר הפרות. בהשוואה לשנה הקודמת יש בזה עליה של 2.1% ומאז 1943 גדל עדר הפרות שבבקורת פי שלוש. בין יתר הגורמים החשובים שהביאו לידי גידול מהיר זה של האגודות לבקורת חלב מונים ההולנדים את התמיכה הממשלתית, את התפשטות האגודות להורעה מלאכותית המחייבות בקורת חלב רשמית אצל חבריהן, ההשפעה הגדלה של ספרי העדר, תשלום עבור החלב לפי אחוז השומן ועוד.

בהולנד מקובלים שלושה דרכי בקורת שונים: בקורת דו-שבועית, תלת-שבועית וחדשית. במחצית העדר נהוגה הבקורת הדו-שבועית, ב-43% הבקורת התלת-שבועית ורק 7% של הפרות מבוקרות אחת לחודש.

הבקורת מבוצעת ב-87882 משקים המאורגנים ב-1099 אגודות בקורת. מספר הפרות הממוצע לכל אגודה הוא 842. קיימות אגודות עם למטה ממאה פרות ורק 2 מהן עוברות את ה-5000. לפי גודל העדרים מתחלקים המשקים ל-4 קבוצות:

1 עד 4 פרות	—	16439 משקים
5 " 8 "	—	30666 "
9 " 16 "	—	25475 "
17 ומעלה "	—	15302 "